

CHINGIZ AYTMATOV ASARLARIDA OBRAZLAR TAHLILI

Hasanova Barchinoy Kimsanovna

*Ichki ishlar Andijon akademik litseyi Ona tili
va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: Chingiz Aytmatovning asarlarida obrazlar nafaqat tashqi ko'rinishlari bilan, balki insonning ichki dunyosi, ruhiy holatlari, va ijtimoiy masalalar bilan chambarchas bog'langan. Uning asarlarida tabiat va odamlar orasidagi aloqalar, ma'naviy kurash va falsafiy izlanishlar, shuningdek, jamiyatdagi notengliklar va ijtimoiy nohaqliklar ramziy tasvirlar orqali ifodalanadi. Ushbu maqolada Aytmatovning asarlaridagi asosiy obrazlar va ularning tasvirlangan ma'no va g'oyalarini tahlil qilish maqsad qilingan.

Kalit so'zlar: Chingiz Aytmatov, obrazlar, ijtimoiy masalalar, tabiat, falsafiy izlanishlar, ruhiy holatlar, ramziy tasvirlar.

Abstract: The characters in Chingiz Aytmatov's works are deeply connected not only with their external appearances but also with their internal worlds, emotional states, and social issues. In his works, the relationship between nature and humans, spiritual struggles, and philosophical quests, as well as social inequality and injustices, are depicted through symbolic imagery. This article aims to analyze the main characters in Aytmatov's works and the meanings and ideas they convey.

Key words: Chingiz Aytmatov, characters, social issues, nature, philosophical quests, emotional states, symbolic imagery.

Аннотация: Образы в произведениях Чингиза Айтматова связаны не только с внешним видом персонажей, но и с их внутренним миром, эмоциональными состояниями и социальными проблемами. В его произведениях отношения между природой и людьми, духовные поиски и философские размышления, а также социальное неравенство и несправедливости изображены через символические образы. В этой статье рассматриваются основные образы в произведениях Айтматова и их значение и идеи.

Ключевые слова: Чингиз Айтматов, образы, социальные проблемы, природа, философские размышления, эмоциональные состояния, символические образы.

Chingiz Aytmatov –asarlari nafaqat o'zbek, balki dunyo adabiyotiga katta hissa qo'shgan. Uning asarlarida tasvirlangan obrazlar, asosan, insoniyatning barcha holatlarini, uning ruhi, tarixiy va ijtimoiy masalalarini o'zida aks ettiradi. Aytmatovning

obrazlari faqat tashqi ko'rinishlari bilan emas, balki ular ichki dunyo, ichki kurash va ma'naviy izlanishlarni ifodalashda ham muhim o'rin tutadi. Ushbu maqolada, Chingiz Aytmatovning asarlaridagi asosiy obrazlar tahlil qilinadi.

Aytmatov asarlaridagi obrazlar, asosan, oddiy xalq vakillari, tabiiy sharoitlarga, tabiat va odamlarning o'zaro munosabatlariga ko'proq e'tibor qaratilgan. Uning asarlaridagi qahramonlar juda xilma-xil: qishloq aholisidan tortib, jamiyatdagi yuqori qatlam vakillarigacha. Ular orasida o'qimishli va oddiy, ba'zida ruhiy jihatdan zaif, ba'zida esa mustahkam xarakterlarga ega bo'lgan qahramonlar mavjud.

Chingiz Aytmatov o'z asarlarida tabiatni koinot va inson hayotining ajralmas qismi sifatida tasvirlaydi. Tabiat uning asarlarida metaforik jihatdan inson ruhiyatining holatini, xususiyatlarini aks ettiruvchi vosita sifatida ishlatiladi. Uning asarida har bir tabiiy element — daraxt, daryo, tog' — ma'lum bir ma'no, ramzni anglatadi.

Misol: Aytmatovning "Jamila" asarida qahramonning ruhi, ichki izlanishlari va kechinmalari tabiat elementlari orqali aks ettiriladi. Misol uchun, Jamila va boshqa qahramonlarning tasvirlari orqali qishloq hayoti, qadriyatlar va boshqalar tasvirlanadi[1]

Chingiz Aytmatov, inson va tabiat, jamiyat va inson, qadriyatlar va zamonaviy talqinlar orasidagi o'zaro bog'liqlikni o'zining ijodida chuqur yoritgan, jahon badiiy tamadduniga katta hissa qo'shgan yozuvchi sifatida tanilgan. Uning ilk romani "Asrni qaritgan kun" (aslida "Bo'ronli bekat", 1980) adabiyot ixlosmandlari orasida keng e'tirofga sazovor bo'lib, keyinchalik qirg'iz tiliga tarjima qilingan. Ushbu asar yozuvchining ijodida yangi bir bosqichni boshlab berdi va uning "Qiyomat", "Kassandra tamg'asi", "Mangu qalliq" kabi mashhur romanlariga yo'l ochdi. Roman janr jihatidan murakkab bo'lib, inson va tabiat, jamiyat va insoniy qadriyatlarni o'zaro bog'lab tasvirlaydi[2]

Romanning asosiy voqealari ikki o'zaro aloqador syujetlar orqali rivojlanadi. Birinchisi, Sario'zak dashtidagi kichik "Bo'ronli bekat"dagi mehnatkashlarning hayoti va adolatsizliklar qurshovidagi tazyiqlari haqida; ikkinchisi esa, koinotni zabt etish, yerga emas, balki butun fazoni boshqarish yo'lidagi kurashlarni tasvirlaydi. Shuningdek, Aytmatov asarda manqurtlik kabi zamonamizdagi muhim masalalarga ham e'tibor qaratadi.

Romanning g'oyaviy jihatlari, insoniy tuyg'ularni ochib berish va mehnatsevarlikning inson qadriyatlari uchun ahamiyatini ta'kidlashda muhim o'rin tutadi. Yozuvchi hayot haqiqatini yuksak nuqtadan tasvirlab, uning yashirin mazmunini ochib berishga muvaffaq bo'ladi. Romanda inson qalbi, shaxsiy axloq, va oilaviy hayot birinchi o'rinda turadi. Romanni o'rganishda umuminsoniy qadriyatlar va bu qadriyatlarni metodologik jihatdan tahlil qilish zarur.

Asardagi badiiy obrazlarga kelsak, Edigey, Kazangap, Abutalib, Zarifa, Ukkubola, Bo'key mutlaqo pok qalblar. Bu obrazlar davrning chinakam vijdonli kishilari, umrini halol mehnatga baxshida qilgan jamiyat qahramonlari. Asardagi bosh obraz Edigey Jongeldin muallif ta'kidlaganidek, "zaminni yelkasida tutib turganlardan biri"³. U o'zining boy ma'naviy dunyosi, mehnatsevarligi, adolatparvarligi, yaqinlarga sadoqati, vijdonliligi bilan boshqa obrazlardan tubdan farq qiladi. Muallif Edigey xarakterini shu qadar jo'n va oddiy tasvirlashga intiladiki, unda na bo'rttirish, na sun'iy ideallashtirish jihatlari bor. Uning xarakteri yillar davomida unga yelkadosh bo'lgan, hayotning qancha qiyinchiliklarini birgalikda yengib o'tgan sirdosh do'sti Kazangapni dafn etishdagi bir kunlik voqea-hodisalar asnosida uning xotirasida qad rostlagan o'tmish kechmishlari orqali o'quvchi ko'z oldida gavdalanadi. Asarda Edigey va Kazangapning mehnatsevarlikdagi qahramonlik yillari, Nayman ona va Jo'lomon, Raymali va Begimay, Abutalib Quttiboyev va ularning oilasi taqdiri fojiali va dramatik, Sobitjon hayotida kulgili pafos bor. Roman syujetining markazida O'rta Osiyo cho'lida joylashgan kichik temir yo'l vokzali joylashgan. Bu yerda mahalliy aholi tinch va osoyishta hayot kechiradi. Tashqi dunyo bilan aloqa asosan poezdlar orqali amalga oshiriladi^[3]

Chingiz Aytmatov asarlarida obrazlar insonning ichki va tashqi dunyosi o'rtasidagi muvozanatni ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Tabiat, ijtimoiy masalalar, falsafiy izlanishlar va shaxsiy kurashlar orqali u o'zining asosiy g'oyalarini o'quvchiga etkazadi. Aytmatovning obrazlari har doim chuqur ma'noga ega bo'lib, o'quvchini insoniyatning hamdardligi, adolat va haqiqatni izlashga undaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Ch.Aytmatov. Asrni qaritgan kun. –T.: Yangi asr avlodi, 2015;
2. Chingiz Aytmatov. Asrni qaritgan kun". Asil Rashidov tarjimasi. T.: "Ilm-ziyozakovat", 2019;
3. Абдулазизова, С. М., & Мадрахимова, З. Ф. (2024). ВАЖНОСТЬ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СОВРЕМЕННЫХ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ В ОБУЧЕНИИ РУССКОМУ ЯЗЫКУ. YANGI O'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 94-96.
4. Мадрахимова, З. Ф. (2023). СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ПРЕПОДАВАНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА В ВУЗЕ. MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS, 1(1), 94-97.

5. Мадрахимова, З. Ф. (2024). Литературные Загадки В Детской Поэзии: Описание, История Создания. *Journal of Innovation in Education and Social Research*, 2(1), 166-171.
6. Аблаева, Н. К., & Зулунова, К. К. (2024). ТЕМА" МАЛЕНЬКОГО ЧЕЛОВЕКА" В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ПУШКИНА (" ПОВЕСТИ БЕЛКИНА"). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ "МА'MUN SCIENCE", 2(1).
7. Аблаева, Н. К. (2023). МНОГООБРАЗИЕ ТЕМ В ПОЭЗИИ БАБУРА. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 2(16), 566-569.
8. Аблаева, Н. К., & Атаназарова, Х. М. (2024). ПЕЙЗАЖНАЯ ЛИРИКА ФЕТА. *JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH*, 1(4), 188-193.
9. Аблаева, Н. К., & Хасанова, Ш. К. (2024). АФОРИЗМЫ В ПРОИЗВЕДЕНИЯХ ГРИБОЕДОВА (" ГОРЕ ОТ УМА"). YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(4), 264-268.
10. Аблаева, Н. К. (2024). «НАРОДНАЯ ДРАМА» АН ОСТРОВСКОГО «ГРОЗА» В КОНТЕКСТЕ ФОЛЬКЛОРНЫХ И ОБРЯДОВЫХ ТРАДИЦИЙ. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 1(3), 24-29.
11. Аблаева, Н. К., & Сапарбаева, С. Б. (2024). ГЕРОЙ НАШЕГО ВРЕМЕНИ"- ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ РОМАН РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ. *Miasto Przyszłości*, 46, 693-697.
12. Аблаева, Н. К. (2023). «ТЕНЬ МОЯ НА СТЕНАХ ТВОИХ».(Восточные мотивы в творчестве Анны Ахматовой). НАУЧНО-ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ "МА'MUN SCIENCE", 1(1).
13. Isamutdinova, D. (2024, October). MILLIY TARIX VA MADANIYATNI AKS ETTIRUVCHISI SIFATIDA O'XSHATISHLAR. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS* (Vol. 1, No. 9, pp. 38-41).
14. Marifjanovna, I. D. (2024). INGLIZ TILINI ORGANISHNING SAMARALI USULLARI. *SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM*, 3(28), 36-37.
15. Marifjanovna, I. D. (2024). NEMIS TILINI ORGANISHNING SAMARALI USULLARI. *PEDAGOG*, 7(9), 138-139.
16. Maripfjanovna, I. D. (2024, June). The Importance of Poems and Songs in the Development of German Vocabulary in Young Children. In *Interdisciplinary Conference of Young Scholars in Social Sciences (USA)* (Vol. 8, pp. 1-3).

17. Durdona, I. (2024). ~~INTERAKTIV~~ INTERAKTIV TEXNOLOGIYALARNING CHET TILI O'QITISHDAGI O'RNI. SOVREMENNOE OBRAZOVANIE I ISSLEDOVANIYA, 1(1), 227-232.
18. Isamutdinova, D. (2024). INNOVATION PEDAGOGIK TEXNALOGIYA ASOSIDA CHET TILI DARSLARINI TASHKIL QILISH. SOVREMENNOE OBRAZOVANIE I ISSLEDOVANIYA, 1(1), 86-89.
19. Isroilova, H., & Isamutdinova, D. (2024). INNOVATION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA ASOSIDA DARSLARNI TASHKIL QILISH. MODERN EDUCATIONAL SYSTEM AND INNOVATIVE TEACHING SOLUTIONS, 1(2), 218-223.
20. Isamutdinova, D. (2024). LANGUAGE AS A CULTURAL HERITAGE. Экономика и социум, (4-1 (119)), 175-179.